

РОЗДІЛ 8 ЛІТЕРАТУРОЗНАВСТВО

УДК 821.111(71)

DOI <https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2024.33.1.32>

ОСОБЛИВОСТІ КОМПОЗИЦІЙНО-СЮЖЕТНОЇ СТРУКТУРИ РОМАНУ ЕМІЛІ СЕНТ-ДЖОН МАНДЕЛ «МОРЕ СПОКОЮ»

PECULIARITIES OF THE COMPOSITIONAL AND PLOT STRUCTURE OF EMILY ST. JOHN MANDEL'S NOVEL "THE SEA OF TRANQUILITY"

Базилевич Н.В.,

orcid.org/0000-0002-5800-4915

кандидатка філологічних наук,

*доцентка кафедри англійської філології та світової літератури імені професора Олега Мішукова
Херсонського державного університету*

У статті розглядаються особливості роману «Море спокою», сучасної канадської письменниці Емілі Сент-Джон Мандел, чия творчість отримала широкий резонанс серед читачів і критиків Канади й США, проте є мало вивченою в українській літературній спільноті.

Метою статті є виявлення особливостей композиційно-сюжетної структури роману «Море спокою». Дослідження композиційно-сюжетних особливостей роману є актуальним, тому що сприяє вивченню художньої своєрідності твору, розкриттю його глибинних смислів. Завданнями статті є виявлення рис, специфічних та неспецифічних для жанру наукової фантастики, притаманних роману «Море спокою», з'ясування композиційних прийомів, які використовуються у романі, а також вивчення особливостей репрезентації часопростору, як важливого компонента композиційно-сюжетної моделі твору. Під час дослідження було використано герменевтичний, контекстуально-інтерпретаційний та структурно-типологічний методи.

У результаті проведеного дослідження встановлено, що роман «Море спокою» репрезентує універсальні концепти жанру наукової фантастики: інша планета (місячні колонії), подорож у часі (у минуле і майбутнє), високі технології (роботи, інститут часу, міжгалактичні подорожі, системи керування сонячним світлом) та розглядає наукову гіпотезу «симуляції світу».

Специфічними рисами для жанру наукової фантастики, наявними у романі «Море спокою» є автобіографічні факти, елементи містики та трилера, введення персонажів із попереднього роману «Скляний готель». У творі є алюзії до певних історичних подій, таких як Британське завоювання Індії, переселення до Канади, пандемії, схеми Понці. Оригінальність композиційної побудови роману полягає в поєднанні нелінійної структури часу з фрагментарно-круговою структурою сюжету та поліфонічністю персонажів. Різноманітність типів часово-просторових відносин (ретроспекція, проспекція, історичний час, аномалія часу), що взаємодіють між собою, сприяє динамічному розвитку сюжету та формуванню змішаної художньої реальності, яка актуалізує образ світу на межі існування.

Ключові слова: наукова фантастика, фрагментарність, поліфонія, динамічний сюжет, алюзія.

The article examines the peculiarities of the novel "The Sea of Tranquility" written by a contemporary Canadian writer Emily St. John Mandel, whose works of fiction have been widely praised by readers and critics in Canada and the United States but has received relatively little scholarly attention in the Ukrainian literary community.

The article aims to identify the peculiarities of the compositional and plot structure of the novel "The Sea of Tranquility". The study of the compositional and plot features of the narrative is relevant because it contributes to the definition of the artistic originality of the text and the disclosure of its deeper meanings. The objectives of the article are to identify the features that are nonspecific to the science fiction genre inherent in the novel "The Sea of Tranquility", to clarify the compositional techniques used in the novel, and to study the peculiarities of space-time representation as an essential component of the compositional and plot model of a literary work. The research used the hermeneutic, contextual and interpretive, structural and typological methods.

It was determined that the novel "The Sea of Tranquility" represents the universal concepts of the science fiction genre: another planet (lunar colonies), time travel (to the past and the future), high technologies (robots, the time institute, intergalactic travel, sunlight control systems) and it considers the scientific hypothesis of "world simulation".

The specific features of the science fiction genre presented in "The Sea of Tranquility" are autobiographical facts, elements of mysticism, and thriller. The work contains allusions to certain historical events, such as *the British conquest of India, immigration to Canada, pandemics, and the Ponzi scheme*. The novel's unique compositional structure is formed by combining a non-linear time structure with a fragmentary circular plot structure and polyphonic characters. The variety of types of time-space relations (retrospective, prospective, historical time, time anomaly) that interact with each other contributes to the dynamic development of the plot and the formation of a mixed artistic reality that actualizes the image of the world on the brink of existence.

Key words: science fiction, fragmentation, polyphony, dynamic plot, allusion.

Постановка проблеми. Композиційно-сюжетна будова художніх текстів завжди була в центрі уваги широкого кола представників літературознавства, структурної поетики і лінгвістики, тому що її дослідження допомагає краще зрозуміти прийоми побудови авторського тексту, дає можливість виявити особливості ідіостилю письменника. Вивчення композиційно-сюжетної структури роману канадської письменниці Емілі Сент-Джон Мандел «Море спокою», який відносять до жанру наукової фантастики, не лише допоможе зрозуміти творчий стиль письменниці, але й дозволить виявити специфіку сучасного науково-фантастичного роману, оскільки літературний процес останніх років відзначається динамізмом та характеризується розмиванням жанрових меж, експериментами з жанровими формами: взаємопроникненням, змішуванням стилів або поєднанням жанрових структур.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Емілі Сент-Джон Мандел – сучасна канадська авторка шести романів, серед яких «Станція одинадцять» / “*Station Eleven*” (2014), «Скляний готель» / “*Glass Hotel*” (2020), «Море спокою» / “*The Sea of Tranquility*” є бестселерами. Роман «Море спокою» був серед 20-ти інших художніх творів, номінованих на медаль Ендрю Карнегі за високі досягнення в галузі художньої літератури у 2023 році (*the 2023 Andrew Carnegie Medal for Excellence in Fiction*) [3].

Характерною рисою творчого стилю Е. Мандел визначають змішування жанрів [8, 12, 17]. Робін Стенфорд (*Robin Standford*) зазначає, що її романи поєднують у собі нуарну таємницю, трилер, наукову фантастику, історичну фантастику, автобіографічну фантастику: “*Mandel’s novels sometimes mix genres. They combine noir mystery, thriller, science fiction, historical fiction, autofiction, or all of the above*” [17]. Це є причиною того, що фахівці не завжди однозначні у визначенні жанру роману «Море спокою». Одні – відносять його до жанру наукової фантастики (*science fiction*), інші – використовують загальний термін – спекулятивна белетристика (*speculative fiction*). Вважається, що термін ‘*speculative fiction*’ слугує як загальний термін для позначення історій, які відбуваються за межами нашого відомого світу, і включає такі жанри, як наукова фантастика, фентезі, фантастика жахів, тощо. Наприклад, Кіран Міллвуд Харгрейв (*Kiran Millwood Hargrave*), британська поетеса, прозаїк і драматург, охарактеризувала роман «Море спокою» як «наукову фантастику з душею» / “*sci-fi with soul*” [5]. Джозі МакНейл (*Josie McNeill*), художній редактор жур-

налу “*The Heights*” теж відносить роман «Море спокою» до жанру наукової фантастики і вважає, що Е. Мандел створила переконливу історію ‘*a compelling story*’ [11].

Інші фахівці, як Лерд Гант (*Laird Hunt*), американський письменник, перекладач і науковець, для характеристики цього роману використовує термін «спекулятивна белетристика»: “*Mandel offers one of her finest novels and one of her most satisfying forays into the arena of speculative fiction yet*” [7]. Письменик Марсель Теру (*Marcel Theroux*) характеризує цей роман як драму про подорож у часі ‘*time-travel drama*’ та відзначає, що роман написаний із витонченою і спокусливою плавністю ‘*written with a graceful and beguiling fluency*’ [18]. Івонн К. Гарретт (*Yvonne K. Garret*), американська письменниця, редактор, підкреслила майстерність Е. Мандел, охарактеризувавши роман «Море спокою» гарно написаним ‘*beautifully written*’ [4]. Адріана Вестенфельд (*Adrienne Westenfeld*), редактор журналу “*Esquire*”, вважає, що роман «Море спокою» має майстерно промальований і зворушливий сюжет ‘*Masterfully plotted and deeply moving*’ [15].

Проте Крістіан Лорентцен (*Christian Lorentzen*), критик, автор статей до журналу “*London Review of Books*” (британського журналу літературної критики та есеїстики), характеризуючи сцени майбутнього, зображені у романі «Море спокою», доходить висновку, що подібні епізоди можна знайти у романах «Зоряний шлях», «Матриця» або інших книгах Р. Бредбері, але твори Р. Бредбері – набагато глибші. На його думку персонажі створені Е. Мандел також спрощені, діалоги – пласкі, а описи природи актуалізують або замилювання природою, або похмурий відчай від дегуманізованого техносвіту. Критик констатує, що будь-яка «глобальна та міжзоряна епопея» (*global and inter-celestial epic*) повинна бути книгою, яка вбирає в себе все потроху і дивує читача зв’язками, що ведуть до відкриттів, які не можуть зробити ні історія, ні наука, ні більш традиційна фантастика, натомість «Море спокою» – це книга, де кожен новий елемент взятий із читацького досвіду [8]. Тому Лорентцен доходить висновку, що «Море спокою» є ознакою вичерпання жанру наукової фантастики.

Уважається, що термін «наукова фантастика» важко визначити, тому що вона включає в себе велику кількість субжанрів та тем. У сучасному зарубіжному літературознавстві є декілька визначень терміну «наукова фантастика». Спільним є те, що основним критерієм визначення цього жанру виділяється зв’язок з наукою

[6]. Р. Хайлайн характеризує наукову фантастику як «реалістичне припущення про можливі майбутні події, що ґрунтується на адекватному знанні реального світу, минулого і теперішнього, а також на глибокому розумінні природи і значення наукового методу» [цит. за 16]. П. Ніколас підкреслює, що цей жанр «вимагає наукового світогляду, <...> когнітивного, наукового способу бачення світу» [13]. А. Робертс акцентує увагу на тому, що спільним у різних визначеннях є те, що більшість літературознавців сприймають наукову фантастику як форму культурного дискурсу, що репрезентує світогляд, який в той чи інший спосіб вирізняється від реального світу, в якому живе читач [16]. Науково-фантастичний роман часто ставить перед собою завдання виховати людину або навіть цілу цивілізацію, використовуючи дидактичний підхід [2, с. 442].

Постановка завдання. Метою статті є виявлення композиційно-сюжетних особливостей роману «Море спокою». Завдання полягає у вивченні рис, специфічних та неспецифічних для жанру наукової фантастики, притаманних роману «Море спокою», з'ясуванні композиційних прийомів, які використовуються у романі, а також вивченні особливостей репрезентації часопростору, як важливого компонента композиційно-сюжетної моделі твору.

Виклад основного матеріалу дослідження. Композиційно-сюжетна будова твору залежить від його жанру, тому декілька слів слід сказати про жанрову специфіку цього роману. Роман «Море спокою» відносять до жанру «наукової фантастики», тому що він репрезентує універсальні концепти цього жанру: інша планета (місячні колонії), подорож у часі (у минуле і майбутнє), високі технології (роботи, інститут часу, міжгалактичні подорожі, системи керування сонячним світлом). У романі також розглядається наукова гіпотеза «симуляції світу». Ця гіпотеза вперше була висунута у 1998 році Гансом Моравеком, ад'юнктом-викладачем університету Карнегі-Мелло, згідно якої людство перебуває у симульованому комп'ютерному середовищі, де реальність, яку ми сприймаємо, є створеною віртуальністю, а не власне об'єктивним світом, що існує незалежно від нашого сприйняття.

У досліджуваному романі наявні неспецифічні елементи для жанру наукової фантастики – це автобіографічні деталі, наприклад, схожість між ім'ям самої письменниці та ім'ям одного із центральних персонажів – Едвіна Сент-Джона Сент-Ендрю. В одному із своїх інтерв'ю Мандел зауважила, що цей персонаж дуже схожий на її прадіда,

Ньюелла Сент-Ендрю Сент-Джона, який емігрував із Великої Британії в Канаду, як *remittance man* (емігрант, якому допомагають грошовими виплатами з дому) на початку 20-го століття і досить «ефектно зазнав невдачі в Канаді», як і персонаж Едвін [14]. Інший приклад – це досвід письменниці Олів під час книжкової подорожі, який перегукується з досвідом Емілі Мандел з її книгою «Станція Одинадцять» та пандемією COVID-19. Персонаж Олів стикається з деякими сумнівними людьми під час книжкового туру, з якими зустрічалася у своєму житті Емілі Мандел. Все, що люди говорять Олів – це те, що люди насправді говорили Е. Мандел. Вигаданий елемент полягає в тому, що в книзі все це відбувається протягом одного туру [10].

Хоча час, зображений у романі – умовний, художній, проте роман наповнений алюзіями до певних історичних подій: Британського завоювання Індії, переселення до Канади, пандемії, схеми Понці (*Ponzi scheme*). У назві самого роману «Море спокою» є натяк на велику рівнину, що розташована на Місяці. Ця рівнина розташована у верхній частині Місяця і може бути помічена з Землі за допомогою телескопів. Назва походить від зовнішнього вигляду, оскільки вона виглядає як плоска та гладка місцевість порівняно з іншими гірськими та нерівними районами на Місяці. У 1969 році місія НАСА «Аполлон-11» успішно приземлилася на цій рівнині.

Роман також має фрагменти історичного часу, наприклад, події Першої світової війни, такі як битва на Соммі '*the Battle of the Somme*' – наступальна операція англо-французьких військ проти німецьких на Західному фронті на річці Сомма у 1916; битва при Пашендейле '*Battle of Passchendaele*' у 1917, одна із найбільших битв Першої світової війни; подорож капітана Джорджа Ванкувера у 1792 році: "*In the spring of 1792,*" *she said, "Captain George Vancouver sailed northward up the coast of what would later become British Columbia, aboard the HMS Discovery* [9, p. 59].

Роман містить елементи містики, наприклад, коли персонажі твору зустрічаються із чимось загадковим і надприродним, що вони не можуть зрозуміти і пояснити свої відчуття: *a flash of darkness, like sudden blindness or an eclipse* [9, p. 28]; *a blind panic, a nightmare of shadow and blurred green* [9, p. 29]; *all of a sudden, everything went dark <...> an impression... This is going to sound crazy, but I was in two places at once* [9, p. 128]; *Reality broke* [9, p. 148].

У романі також наявні ознаки трилера: наявність небезпеки, яка створює атмосферу страху та

напруження, несподіваний поворот, наприклад, коли за порушення обіцянки не змінювати лінію життя людей, з якими Гаспері зустрічатиметься під час мандрів у минуле, керівництво Інституту Часу карає його, відправляючи в минуле в інший часопростір без права повернення додому: *“Last words on the moon. I’m afraid you’ll be traveling some distance and not returning”* [9, p. 161]; без його згоди, застосувавши насильницькі дії: *Ephrem <...> He’d been holding a glass bottle behind his back. He raised it now, and misted something in Gaspary’s face. There was a sweet scent, a dimming of the lights, then Gaspary’s legs were giving way* [9, p. 161]. У результаті Гаспері опинився на естакаді з двома вбитими чоловіками і пістолетом у руці: *Ephrem <...> plucked Gaspary’s device from his hand and replaced it with something hard and cold and much heavier – A gun <...> Gaspary was alone under an expressway with two dead men* [9, p. 163]. Оскільки справжній убивця втік, а на місці злочину опинився Гаспері з пістолетом – речовим доказом: *Gaspary let the gun fall from his hand, and it clattered away like a harmless thing*, він був арештований і засуджений до позбавлення волі на 50 років за вбивство, яке не скоїв. Епізод появи Гаспері на «сцені вбивства» створено за допомогою лексичних одиниць та стилістичних засобів, які впливають на емоційно-психологічний стан читача.

Специфікою досліджуваного роману є також включення у контекст твору тієї самої фантастичної території, де відбувалося більшість подій, зображених у попередньому романі Е. Мандел – «Скляний готель» – вигаданого невеликого мальовничого містечка Кайєт (Caiette), розташованого між «водою і лісом»: *‘twenty-one houses pinned between the water and the forest* [9, p. 20]. У романі «Море спокою», місцевість Кайєт має схожий опис: *It’s the lightest sketch of civilizations, caught between the forest and the sea* [9, p. 22].

Наступною особливістю твору «Море спокою» є введення в роман п’ятьох персонажів із книги «Скляний готель»: Вінсент, її зведений брат – Пол, чоловік Вінсент – Джонатан Алкайтис, подруга Вінсент – Мірелла, чоловік Мірелли – Фейсал. Інколи сюжетні лінії є дзеркальними: наприклад, захоплення Вінсент відеозйомкою краєвидів, фінансова піраміда Джонатана Алкайтиса, самогубство чоловіка Мірелли. Часом стосунки між цими персонажами розглядаються під новим кутом зору. У другій главі роману «Море спокою», дії якого відбуваються у 2020 році, читач знайомиться з Вінсент через спогади її подруги

Мірелли, яка переосмислює розрив їхніх стосунків. Мірелла доходить висновку, що Вінсент могла не знати про фінансові махінації Алкайтиса, тому не винна у смерті Фейсала, її чоловіка, і мріє знайти подругу. Але наміри Мірелли марні, після безуспішних пошуків вона дізнається, що Вінсент загинула, впавши за борт корабля (саме такий кінець життя Вінсент описаний і в романі «Скляний готель»). Проте у шостій главі перед читачем постає жива Вінсент у підлітковому віці, коли Гаспері, мандрівник у часі переноситься в минуле, у 1994 рік, у ліс поблизу Каетте, щоб таємно простежити, як вдалося тринадцятирічній Вінсент зняти на камеру аномалію. Потім через деякий час Гаспері відправляється у 2007 рік для зустрічі з дорослою Вінсент, щоб записати на рекодер її спогади про аномалію. Через сприйняття Гаспері письменниця зображує зміни в образі Вінсент: *In 2007, Vincent was wealthy, and possessed of a sheen of elegance and self-confidence that he wouldn’t have expected of the blue-haired waif he’d just encountered in Caiette.* [9, p. 153].

Е. Мандел стверджує, що на структуру твору «Море спокою» вплинув один із її найулюбленіших романів – «Хмарний атлас» Девіда Мітчелла, який має «чудову симетрію – він рухається вперед у часі, а потім назад, а сердина книги є піком, далеким майбутнім» [10]. На думку Е. Мандел, у романі «Море спокою» вона не чітко притримувалася принципу симетрії і повністю відійшла від нього в останній главі [10].

Композиційно-сюжетна будова досліджуваного роману підпорядкована завданням художнього зображення переміщення у часі й просторі. Проте слід підкреслити, що твір «Море спокою» не є традиційним романом подорожей у часі з чітким причинно-наслідковим зв’язком між подіями, наприклад, як у романах «Машина часу» Г. Уеллса чи «11/22/63» С. Кінга. Для репрезентації досить об’ємного проміжку часу – з 1912 по 2204 рік Емілі Мандел вибрала нелінійний хронотоп, використовуючи прийоми ретроспекції і проспекції. Читач разом із персонажами блукає лабіринтами часу і простору: події першої глави відбуваються у далекому минулому – у 1912 році в Канаді; друга глава переносить читача у 2020 рік – в умовно теперішній час у Торонто; події третьої глави розвиваються у майбутньому – у 2203 році на планеті Земля; четверта глава переноситься у віддалене майбутнє у 2401 рік у Першу та Другу місячні колонії; у п’ятій главі час повертається на двісті років назад, до моменту, зображеного у третій главі – знову у 2203 рік, події спочатку відбуваються на планеті Земля, а потім переносяться на

Місяць; у шостій главі мандрівник у часі подорожує у різні часопростори (2203 – Друга місячна колонія, 1994 – Канада, Кайет, 2007– Нью-Йорк); сьома глава охоплює 1918 рік (Велика Британія) та 1990 – 2008 роки (Огайо); остання восьма глава присвячена періоду з 2172 по 2195 рік в Оклахома Сіті. Оскільки роман має різні часові та просторові спрямування і різні сюжетні лінії, кожна глава виступає як окрема розповідь.

Своєрідністю досліджуваного роману визначено відсутність системи послідовних подій, які відбуваються в житті центральних персонажів. Відчуття таємниці та інтриги у романі забезпечується фрагментарно-круговою композицією. Авторка то залишає своїх персонажів, то знову повертається до них: із першим центральним персонажем – Едвіном читач знайомиться на початку роману, тобто у першій главі, а потім зустрічається з ним у передостанній – сьомій главі. Другорядні персонажі Мірелла, її подруги Луїза та Вінсент, чоловік Вінсент – Джонатан Алкайтис та зведений брат Вінсент – Пол уводяться у другій – і знову з'являються у шостій главі. Третя і п'ята глави знайомлять з іншим центральним персонажем – письменницею Олів. Четверта і восьма глави репрезентують ще одного центрального персонажа – Гаспері. Персонажі постійно змінюються з рухом сюжету, що робить роман динамічним та вимагає у читача концентрації уваги.

Яскравим прикладом кругової композиції можуть слугувати глави три і п'ять. У третій та п'ятій главах головним персонажем виступає письменниця Олів, розповідь про яку переривається четвертою главою, де центральне місце відведено іншому персонажу – Гаспері, мешканцю Другої місячної колонії у 24 столітті. Третя і п'ята глави мають однакову назву *'Last Book Tour on Earth / 2203'*, і п'ята глава починається тією самою подією, якою закінчується третя глава: Гаспері, переpravившись у 22 століття, бере інтерв'ю у Олів. Е. Мандел навіть на протязі двох абзаців використовує ті самі слова, щоб створити ілюзію повернення, а також реалізації когерентності тексту.

Кругова сюжетна лінія чітко прослідковується саме в історії Едвіна: 18-річний Едвін Сент-Ендрю у 1912 році подорожує через Атлантику з Англії до Канади, у якості висланця за його радикальні погляди. Перед Едвіном відкривається новий світ, він сповнений надій та оптимізму, проте пізніше, через проблеми особистісної самореалізації у нього виникає відчуття, що новий світ індиферентний до нього: *this place is indifference. This place is utterly neutral on the ques-*

tion of whether he lives or dies; it doesn't care about his last name or where he went to school; it hasn't even noticed him [9, p. 25]. У сьомій главі письменниця знову повертається до Едвіна. Час – 1918 рік, він у родинному маєтку його батьків, з якого його раніше вислали, але він інший, надломлений військово морально і фізично, самотній, тому що на війні загинули його рідні брати і майже всі друзі, єдине, що не змінилося – це його відчуття індиферентності світу. Події зрештою повернули Едвіна до того самого місця, з якого розпочалася його історія. Схожість зачину і кінцівки додає трагізму до долі цього персонажа.

Прикладом елементів рамкової композиції можуть бути включення у текстовий простір роману листа Едвіна, уривків із книги Олів Ллевеллін та уривків із її лекцій про історію пандемій.

У контексті вивчення системи персонажів роману «Море спокою», послуговуємося ідеєю поліфонічності. Переосмислюючи бахтінську концепцію поліфонії словесної творчості, згідно якої «літературний твір виступає в якості моделі синтетичного діалогічного знання про буття, в якому всі його учасники отримують власний «голос» на засадах поліфонії» [1, с. 177], під поліфонічністю персонажів визначаємо можливість рівноправного самовираження різних персонажів, жоден з яких не має права на однозначне домінування.

Система персонажів у романі «Море спокою» є поліфонічною, тому що у ньому відсутній протагоніст, тобто головний герой, навколо якого розбудовується твір, проте у романі є декілька центральних персонажів, які грають важливу роль у розвитку сюжету: Олів Ллевеллін – жителька місячної колонії 23-го століття, письменниця, авторка популярного роману *"Marienbad"* про пандемію; Гаспері-Жак – мандрівник у часі, теж мешканець місячної колонії, який жив там через 200 років після Олів, і був названий на честь персонажа її книги; Едвін Сент-Ендрю, який у 1912 році подорожує через Атлантику з Англії до Канади. З першого погляду усі ці персонажі досить різні. Проте їх поєднує не тільки аномалія часу *"glitch"*, яка зводить їх разом на певний час, а також те, що кожен із них у різний час стикається із однаковими екзистенційними перешкодами, які порушують звичний уклад життя і навіть ставлять під загрозу саме життя, і головне, це їх людяність, яку вони намагаються проявляти у різних складних ситуаціях.

У контексті дослідження встановлено, що персонаж Гаспері виступає як структуроутворюю-

ючий компонент твору, який зв'язує розпорошених у просторі і часі усіх інших персонажів твору та поєднує, здавалось, несподівані події: паранормальне явище, учасником і свідком якого був Едвін; представлення музикантом Полем відео, яке він знайшов у сховищі після смерті його сестри, в якому відобразився особливий момент, котрий він характеризує як *"beauty of technical imperfection"* і до якого написав музику; спогади Мірелли про інцидент, який стався, коли їй було 9 років – вбивство на дорозі і незнайомиць, який знав її ім'я: *Two men lay on the ground a few yards ahead of them. <...> A third man was sitting slumped against the wall, a handgun dangling loose in his hand. <...> He stared at the gun in his hand, as if unsure how it had arrived there, then he turned his head, and looked directly at the girls. "Mirella," he said* [9, p.163]; літній музикант, котрий грав на скрипці у терміналі; персонаж, який мав теж саме ім'я, що і герой книги письменниці Олів, тощо. Гаспері з'являється у кожній главі, проте у різних іпостасях (тому спочатку неможливо ідентифікувати, що це один і той же персонаж): у першій главі у ролі священника спілкується з Едвіном; у другій главі – він, як дослідник аномалій у відеозаписах, знайомиться з Мірелою; у третій главі він – журналіст від *Contingencies Magazine* бере інтерв'ю у письменниці Олів; у четвертій главі Гаспері – детектив готелю, а потім – мандрівник у часі; у шостій главі, у якості колекціонера творів мистецтва він зустрічається з Вінсент; у восьмій главі Гаспері постає перед віолончелістом Аланом Самі Гаспері в образі помічника музичного історика (потім виявиться, що він зустрічався сам із собою, тому що Алан Самі – це Гаспері у літньому віці, після певних подій, змінивши своє ім'я і зовнішність), тобто Гаспері пов'язаний з усіма іншими персонажами, проте його образ, як мандрівника у часі розкривається лише в четвертій главі, лише тоді читач починає розуміти, що він – один із центральних персонажів.

Роман характеризується відсутністю експліцитно вираженої авторської точки зору, тому що Е. Мандел явно не розкриває свого ставлення до персонажів. Реакція персонажів на життєві ситуації є одним із ключових засобів їх об'єктивної оцінки. Інтерпретація зображуваних подій відбувається саме через сприйняття персонажів. Таким чином Емілі Мандел вдалося репрезентувати світ очима персонажів, створити умови для того, щоб кожен голос звучав самостійно.

Роман «Море спокою» має три основних сюжетних лінії. Перша – розкриває долю юнака Едвіна, якого вислали з дому за радикальні

погляди того часу (1912 рік). Едвін висловився проти колонізації Індії Великою Британією та негативно охарактеризував свого предка – Вільгельма Завойовника/*William the Conqueror*, назвавши його маніакальним онуком вікінга-розбійника *'the maniacal grandson of a Viking raider'*. та Вільямом бастардом *'William the Bastard'*. Письменниця використовує цю сюжетну лінію, щоб змусити читача задуматися над темою завоювання інших територій, як знаряддя експлуатації та руйнування життєвого середовища і самої людини.

Друга сюжетна лінія розгортається навколо письменниці Олів. Вона присвячена темі швидкоплинності та непередбачуванності життя. Лейтмотивом цієї глави є твердження, що чийсь світ завжди закінчується: *"What if it always is the end of the world?" <...> "Because we might reasonably think of the end of the world," Olive said, "as a continuous and never-ending process."* [9, p. 139]. Письменниця пропонує читачу задуматися над тим, що життя – раптово кінчене, тому його треба цінувати. Цінність життя залежить від того, який сенс ми в нього вкладаємо.

Третя сюжетна лінія розкриває історію мандрівника у часі – Гаспері, який починає збирати докупи зв'язки між життями різних людей, які випадково стали свідками і учасниками аномалії. Однією із центральних тем є тема гуманності і альтруїзму: *If someone's about to drown, you have a duty to pull them from the water* [9, p. 165]. Гаспері проявив людяність, допомігши Олів отримати шанс на життя, не зважаючи на те, що він був попереджений про покарання. Але, навіть, будучи у в'язниці, він не пожалкував про свій безкорисливий вчинок: *Warning Olive Llewellyn of the approaching pandemic was not, no matter how he turned the moment over in his mind, the wrong thing to do. If someone's about to drown, you have a duty to pull them from the water. His conscience was clear* [9, p. 165].

Усі сюжетні лінії центруються навколо містичної події – аномалії, що була результатом деформації часу, яка звела разом людей із різних часопросторів, унаслідок чого їх долі перетнулися: *'we were superimposed on one another <...> the threads of the simulation knitting into place around us'* [9, p. 180]. Лексичні одиниці *superimposed, the threads* актуалізують концепт ЗВ'ЯЗОК, який імплікує тему зв'язку людей один із одним, і як ці зв'язки, навіть випадкові, можуть впливати на їх долі. Через рефлексію Гаспері щодо гіпотези симуляції світу: *A life lived in a simulation is still a life'* Е. Мандел спонукає читача замислитися

над тим, що незалежно від природи реальності, досвід, який людина має, емоції, які відчуває, є справжніми, а цінність життя не зменшується і не залежить від того, яка реальність лежить в його основі.

Висновки. Хоча роман «Море спокою» належить до жанру наукової фантастики, він містить автобіографічні факти, елементи містики і трилера. У романі є алюзії до таких історичних подій, як Британське завоювання Індії, переселення до Канади, пандемії, схема Понці. Назва роману «Море спокою» – алюзія до рівнини, розташованої на Місяці. Особливістю досліджуваного роману є також введення в сюжет персонажів з іншого твору «Скляний готель». Оригінальність композиційної побудови роману «Море спокою» полягає в інтеграції нелінійної структури часу з фрагментарно-круговою структурою сюжету та поліфонічністю персонажів. Різноманітність

типів часово-просторових відносин (ретроспекція, проспекція, історичний час, аномалія часу), що взаємодіють між собою, сприяють динамічному розвитку сюжету та формують змішану художню реальність, яка актуалізує образ світу на межі існування. Аналіз роману дає підстави стверджувати, що не зважаючи на фрагментарність твору та недоліки глибини розкриття образів, на які вказує К. Лорентцен, Емілі Мандел вдалося втілити глибоку ідею, яка актуалізована у наскрізному виразі роману: *'A life lived in a simulation is still a life'*. Вона спонукає читача замислитися над тим, що життя має цінність незалежно від реальності, що лежить в його основі, а наші дії, вибір і стосунки мають значення лише в контексті нашого існування.

Перспективою дослідження може бути вивчення специфіки нарративних форм у сучасному романі жанру наукової фантастики.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Астрахан Поліфонія літературного твору: теоретичний аспект. *Житомирські літературознавчі студії*. 2013. Вип. 7. С. 175–183.
2. Бовсунівська Т. В. Теорія літературних жанрів Жанрова парадигма сучасного зарубіжного роману : підручник. К.: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2009. 519 с.
3. American Library Association. "2023 Winners". URL: <https://www.ala.org/rusa/awards/carnegie-medals/2023-winners> (дата звернення 30.03.2024).
4. Garrett Y. Emily St. John Mandel's Sea of Tranquility. URL: <https://brooklynrail.org/2022/04/books/Emily-St-John-Mandels-Sea-of-Tranquility> (дата звернення 1.04.2024).
5. Hargrave K. Editorial Reviews. URL: <https://www.amazon.com/Sea-Tranquility-Emily-John-Mandel/dp/0593321448> (дата звернення 29.03.2024).
6. Heilein R. Science fiction: its nature, faults and virtue. *Turning points: Essays on the art of fiction*. Ed. Demon Knight. New York: Harper, 1997. P. 3–28.
7. Hunt L. A dazzling new foray into speculative fiction from Emily St. John Mandel. URL: <https://www.nytimes.com/2022/03/30/books/review/sea-of-tranquility-emily-st-john-mandel.html> (дата звернення 26.03.2024)
8. Laurentzen Ch. Sea of Tranquility by Emily St John Mandel – a sci-fi epic from the "Station Eleven" author. URL: <https://www.ft.com/content/a0e7f477-1e8f-4057-9e04-b1ab6c6de480> (дата звернення 29.03.2024)
9. Mandel E. The sea of tranquility. New York : Alfred A. Knopf, 2022. 188 p.
10. Mandel. Emily St. John Mandel on science fiction and finding hope through art. URL: https://www.goodreads.com/interviews/show/1566.Emily_St_John_Mandel (дата звернення 28.03.2024).
11. McNeill J. Mandel blends science fiction with relationship complexities in "Sea of Tranquility". URL: <https://www.bcheights.com/2022/04/10/sea-of-tranquility/> (дата звернення 29.03.2024).
12. Morgan E. A guide to Emily St. John Mandel's books in order 2023. URL: <https://www.panmacmillan.com/blogs/literary/emily-st-john-mandel-books-in-order> (дата звернення 29.03.2024).
13. Nichollas C. Encyclopedia of science fiction. URL: https://archive.org/details/encyclopediaofsc0000unse_p9c7 (дата звернення 2.04.2024).
14. Orhanen A. A Q&A with Emily St. John Mandel on "Sea of Tranquility". URL: <https://www.waterstones.com/blog/a-qa-with-emily-st-john-mandel-on-sea-of-tranquility> (дата звернення 29.03.2024).
15. Praise for Sea of Tranquility. URL: <https://www.emilymandel.com/sea-of-tranquility> (дата звернення 29.03.2024).
16. Roberts A. The history of science fiction. URL: https://archive.org/details/encyclopediaofsc0000unse_p9c7 (дата звернення 27.03.2024).
17. Stanford R. Welcome to the Mandle verse: The Novels of Emily St. John Mandel. 2022 URL: <https://calgarywomensliteraryclub.com/welcome-to-the-mandleverse-the-novels-of-emily-st-john-mandel/> (дата звернення 27.03.2024).
18. Theroux M, 2022. Sea of Tranquility by Emily St John Mandel review – time-travel drama. URL: <https://www.theguardian.com/books/2022/apr/20/sea-of-tranquility-by-emily-st-john-mandel-review-time-travel-drama> (дата звернення 27.03.2024).